

Självets funktion vid reglering av fientliga emotioner och fördomar

Av

Niklas Nordgren

Kandidatuppsats i Psykologi

VT 2004

Handledare: Bert Westerlundh

Abstract

This is a follow-up to a study concerning priming with “scrambled sentences” containing men expressing anger, contempt and disgust, and its effects on modern and classical racial prejudice and homonegativity. It showed that males lowered their prejudice after priming, whilst the opposite occurred for females. This triggered the main hypothesis in the current study: if female names are used in the “scrambled sentences”, females ought to decrease and males to increase their prejudice. No support was found for this hypothesis. However, men and participants in the later study expressed significantly higher overall prejudice. Further, due to great average age differences between the two studies correlations were tested with age and prejudice but no significant results were found.

Själkets funktion vid reglering av fientliga emotioner och fördomar

Fördomar och stereotypa uppfattningar anses övergripande vara ett stort problem i dagens samhälle. Fördomar, rasism och liknande har dock minskat, eller åtminstone ändrat karaktär på senare år. Man gör en åtskillnad mellan klassisk och modern rasism, där den moderna rasismen inte präglas av samma öppenhet som den klassiska. Stereotypa uppfattningar präglar ändå till stor del våra tolkningar av andra människor. Dessa tolkningar utgår främst från personers utseende eller sociala tillhörighet (Araya, Akrami, Ekehammar & Hedlund 2002).

Syftet med denna studie är främst att verka som uppföljning av en studie om fientliga emotioners påverkan på olika personlighetstyper, gällande rasism och homonegativitet, utförd av Danell och Karlsson 2003. I studien primades försökspersonerna först med hjälp av scrambled sentences där personerna i meningarna, som uteslutande var män, gav uttryck för neutrala, ilska eller äcklade/föraktfulla känslor. Därefter undersöktes samband mellan modern rasism, klassisk rasism samt homonegativitet och right-wing authoritarianism, empati samt social dominans. Primingen syftade till att förstärka dessa samband. Resultaten visade bland annat att manliga försökspersoner som utsattes för meningar med förakt och ilska hade mindre fördomar än de som utsattes för neutrala meningar, medan resultaten var motsatta för kvinnliga deltagare. Detta kan antas bero på att de manliga försökspersonerna omedvetet kopplade den negativa emotionen till självet via mansnamnen i meningarna och därpå använde sig av psykologiska försvarsmekanismer som minskade fördomarna. Detta i enlighet med Greenwalds "Unified Theory" (2002), som bland annat innebär att självet är starkt kopplat till genus. Genus i sin tur är kopplat till de genusrelaterade namnen i meningarna. I motsats ökade kvinnornas fördomar när männen i meningarna gav uttryck för dessa negativa emotioner.

Studien i denna uppsats bygger främst på artiklar om priming författade av Bargh och Chartrand (1999), Bargh och Chartrand (2000) samt Araya et al. (2002), en artikel om negativa emotioner av Rozin, Lowery, Imada och Haidt (1999), samt en artikel om freudianska försvarsmekanismer av Baumeister, Dale och Sommer (1998). Syftet är alltså, till skillnad från den tidigare undersökningen, inte att undersöka fördomar i sig, utan självrelaterade försvarsmekanisters funktion vid reglering av dessa.

Negativa emotioner och moraliska kodexar

Emotioner har genom tiderna alltid ansetts ha en central roll i det som bygger upp vår personlighet (Caprara & Cervone, 2000). Platon ansåg emotioner vara en av de tre delarna

som bygger upp själen, tillsammans med förnuft och kroppsliga behov. Darwin (1872) fann likheter mellan människors och djurs emotionella beteende, vilket skulle betyda att emotioner är ett resultat av flera årmiljoners evolution. Freud (1900) upptäckte starka samband mellan inre psykiskt välbefinnande och yttre emotionella uttryck samt att människor har en förmåga att förtränga ovälkomna emotioner. Även andra har studerat emotioner och många har försökt strukturera hur emotioner egentligen är uppbyggda. Tomkins (1962) såg emotioner som medfödda mekanismer som till viss del styr beteende och studerade mönster av ansiktsuttryck i samband med emotioner. Hans arbete har starkt påverkat den moderna emotionsforskningen (Caprara & Cervone, 2000).

Det har i huvudsak vuxit fram två olika sorters teorier för att beskriva emotioner, dimensionsteorier och kategoriteorier. Dimensionsteorierna talar om ett affektivt område där emotioner är placerade. Dessa emotioner skiljer sig i valens (positiv/negativ) och arousal (hög/låg). Dimensionsteorier har dock kritiserats eftersom de inte kan förklara skillnader mellan mindre tydliga emotioner. En av kategoriteorierna utgår från språket och är hierarkiskt uppbyggd (Caprara & Cervone, 2000). Den består av fem emotionskategorier där alla mindre emotioner kan placeras in i sin respektive emotionskategori. Även denna teori har fått kritik, i första hand eftersom den bygger på hur ett antal försökspersoner kategoriserade olika emotioner.

Det råder alltså fortfarande tvivel kring hur emotioner är strukturerade. I denna undersökning studeras hur upplevelsen av andras ilska, förakt och äckel påverkar människors fördomar. Izard (1977) upptäckte att dessa tre emotioner alla innebär negativitet till andra och kategoriserade dem som "the hostility triad". Dessa emotioner skiljer sig dock åt på flera punkter (Rozin, Lowery, Imada & Haidt, 1999). Man har funnit att ilska och äckel även förekommer hos djur, vilket skulle tyda på ett biologiskt ursprung. Shweder, Much, Mahapatra och Park (1997) föreslog att ilska, förakt och äckel uppstår vid överträdelse av tre moraliska kodexar som presenteras nedan. Sambandet kallas CAD-triaden:

- Ilska (anger)/autonomi (autonomy) – Ilska är ett resultat av frustration eller strävan mot ett blockerat mål och leder till aggressivitet mot blockeringen. Den uppstår då kodexen kring autonomi bryts och är ett resultat av individuellt frihetsberövande och orättvisa mot självet eller någon nära självet.
- Förakt (contempt)/samhälle (community) – Förakt är nedvärderande av andra och deras beteende. Detta uppstår när någon bryter mot samhällets eller den egna gruppens normer. Den är därför starkt relaterad till rasism och fördomar.

- Äckel (disgust)/gudomlighet (divinity) – Äckel uppstår i samband med en obehaglig smak, lukt eller dålig hygien. Äckel kan även vara av social natur, då handlingar bryter mot en gudomlig eller renlig ordning, som vid äktenskapsbrott, eller då någon bryter mot religiösa normer. Gudomligheten förklaras som bevarande av själens renlighet.

För att bekräfta sambanden mellan ”the hostility triad” och de tre moraliska kodexarna utfördes en undersökning på japanska och amerikanska studenter. De skulle para ihop antingen ett ord (ilska, förakt eller äckel) eller ett ansikte som uttryckte en av dessa känslor med en situationsbeskrivning där en av de moraliska kodexarna bröts. Resultaten påvisade starkt sambanden i CAD-triaden.

Det finns flera teorier kring emotionernas djupare karaktär (Rozin, Lowery, Imada & Haidt, 1999). Miller (1997) kallade exempelvis förakt för en nära kusin till äckel och i denna uppsats behandlas dessa som en och samma betingelse.

Modern rasism, klassisk rasism och homonegativitet

Större delen av den forskning som skett kring rasism har inriktats på den vita amerikanska medelklassens fördomar mot afrikanska amerikaner (Akrami, Ekehammar & Araya, 2000). Under senare halvan av 1900-talet har en våg av flyktingar, från bland annat Afrika och Mellanöstern, sökt skydd i de europeiska välfärdsländerna. Detta har bidragit till att rasismen har blivit ett större problem även i Europa. Förutom att vissa extrema individer och organisationer har bidragit till ökat våld mot invandrare verkar den öppna rasismen dock ha minskat (McConahay, Hardee & Batts, 1981; Pettigrew & Meertens, 1995).

McConahay (1986) konstruerade två rasismskalor och skilde där mellan modern och klassisk rasism. Akrami et al. (2000) utarbetade en svensk version av dessa skalor. Den moderna rasismen är mer dold och karakteriseras främst av förnekade av fortsatt diskriminering samt motstånd till minoritetsgruppers krav och speciella förmåner (Sears, 1988). I den moderna rasismskalan kan finnas påståenden som ”Det har gjorts tillräckligt med insatser för arbetslösa invandrare”. Detta kan vara ett tecken på ilska mot andra gruppers förmåner.

Klassisk rasism är öppen och nedvärderande. Den består huvudsakligen av tre delar: försvarande av traditionella synsätt, överdrivande av kulturella skillnader samt förnekande av positiva känslor gentemot invandrare (Pettigrew & Meertens, 1995). Den klassiska rasismen har minskat, men detta kan till stor del bero på att normer har förändrats sedan andra världskriget (Katz & Hass, 1988), eller att öppet utövande av rasism i vissa länder är straffbart (Franco & Maass, 1999). I den klassiska rasismskalan finns påståenden såsom ”Invandrare

håller dålig ordning i sina hem”, då även generella negativa uppfattningar om invandrare kategoriseras som klassisk rasism. Ett påstående som detta relateras lätt till emotionerna förakt och äckel.

Eftersom den mesta forskningen kring rasism har skett i USA genomförde Akrami et al. (2000) en undersökning, bestående av två studier, för att testa hur väl de två rasismskalorna är tillämpbara i Sverige. Modern rasism korrelerades till klassisk och dessa två korrelerades i sin tur till konservatism, sexism och social dominans. Hypotesen var att det skulle finnas en stark korrelation mellan alla dessa jämförelser. Ytterligare antog man att svenskar skulle ha mer modern, men inte klassisk, rasism än invandrare samt att män skulle ha mer modern, men inte klassisk, rasism än kvinnor. Detta eftersom kvinnor, liksom invandrare, länge har haft en låg statusposition i samhället. Resultaten visade att modern rasism är starkt relaterat till klassisk, men att det ändå finns en klar åtskillnad. Ett högt värde på en av variablerna förutsätter alltså inte ett högt värde på den andra. En person kan ha moderna rasistiska åsikter utan att ha klassiska sådana. Ytterligare bekräftades hypotesen att kvinnor generellt har färre rasistiska åsikter än män.

Rasism av olika typer är långt ifrån de enda fördomarna som utgör ett hot i dagens samhälle. Undersökningar har visat att homonegativitet, eller homofobi, förekommer över större delen av världen (Landén & Innala, 2002). En studie av Landén och Innala (2002) visade dock att fördomar mot homosexuella män och kvinnor stadigt håller på att avta. Undersökningen i denna artikel innefattar endast negativitet mot homosexuella män, eftersom denna är betydligt vanligare än mot kvinnor (Innala & Ernulf, 1992). Homonegativitet har visat sig korrelera starkt med rasism och har, liksom rasism, visat sig vara sammankopplat med emotionerna ilska, förakt och äckel (Innala & Ernulf, 1992).

Ekehammars grupp vid Uppsala Universitet har konstruerat en skala för negativitet mot homosexuella män. Denna skala består av påståenden som både kan relateras till ”the hostility-triad” och påståenden som är svårare att placera. Påståendet ”manlig homosexualitet är skamligt” kan exempelvis sammankopplas till äckel och motsvarande moraliska kodex, överträdelse av renligheten och det gudomliga.

Självets automatiska försvarssystem

Sedan Sigmund Freud påbörjade sin forskning kring självvet och det omedvetna i slutet på 1800-talet har flera forskare betonat självvet som en av de viktigaste personlighetsaspekterna (Pervin & John, 2001). William James (1890) skiljde mellan ”I” som upplever världen och ”Me” som är något som ”I” upplever (Caprara & Cervone, 2000). Även Carl Rogers (1951),

som hade en fenomenologisk inriktning, pratade om självvet, "I" och "Me". Rogers definierade självvet som något som upplevs på en medveten nivå och innefattade därför inte det omedvetna i definitionen (Pervin & John, 2001). Han talade även om ett idealsjäl, så som en person önskar att den vore. Strävan att nå detta idealsjäl kan liknas vid att upprätthålla en positiv självbild, vilket Fenichel (1945) föreslog vara den underliggande orsaken till många av de Freudianska försvarsmekanismerna.

Freud utvecklade 1923 sina teorier kring Id, Ego och Superego som representerar det omedvetna, det medvetna samt moral och normer. Detta innebar en mer strukturerad bild av personligheten än den som tidigare presenterats. Han ansåg att människor använder sig av olika omedvetna försvarsmekanismer för att hindra obehagliga minnen och emotioner från att nå ego. Försvarsmekanismernas främsta uppgift var dock att förtränga sexuella drifter och aggressioner som vid en medveten nivå skulle anses vara oacceptabla (Baumeister et al., 1998).

Många nutida forskare inom personlighets- och socialpsykologi stöder Freuds teorier kring förekomsten av försvarsmekanismer, men ifrågasätter däremot att deras syfte är att förtränga sexuella drifter och aggressioner. Baumeister et al. (1998), liksom Fenichel, förknippar istället försvarsmekanismer med självuppfattning. Nästan alla vuxna strävar efter att bibehålla en positiv bild av sig själva. När yttre eller inre omständigheter tenderar att hota denna självbild behöver människor ett försvar. Genom omedvetna psykologiska mekanismer lurar människan sig själv för att bevara självbilden. Forskning visar genomgående att människor strävar efter att bevara en positiv självbild, men det finns knappt några bevis för förträngning av sexuella drifter och aggressioner (Baumeister et al., 1998). Det har dock skett få forskningsansatser för att ta reda på om självbilden försvaras av just de klassiska Freudianska försvarsmekanismerna.

För att undersöka detta genomförde Baumeister et al. (1998) en analys av forskningsresultat inom personlighets- och socialpsykologi som kunde tänkas motsvara de huvudsakliga försvarsmekanismer som Freud introducerade. De minimerade antalet till sju försvar som kan tänkas tillämpas i det vardagliga livet: reaction formation, projection, displacement, undoing, isolation, sublimation och denial. De fann stöd för merparten av dessa försvarsmekanismer, däribland reaction formation (reaktionsbildning) vilken är högst väsentlig för undersökningen som presenteras i denna uppsats.

Reaktionsbildning innebär att en negativ impuls omvandlas till dess motsats. Om exempelvis en person anklagas för att vara arrogant och självcentrerad strävar denne efter att visa sig ödmjuk och förstående. En undersökning kring reaktionsbildning utfördes av Dutton

och Lake (1973), där försökspersonerna bestod av icke-fördomsfulla vita amerikaner. Efter försöken blev vissa informerade om att resultaten visade att de hade fördomar mot svarta. När de sedan lämnade lokalen träffade de på antingen en svart eller vit tiggare. De som hade fått falsk information om att de var fördomsfulla gav betydligt mer pengar till den svarte tiggaren än de som inte fått denna information.

Priming

Mycket psykologisk forskning bygger på antagandet att människor huvudsakligen tolkar sin omvärld och agerar därefter genom medveten informationsbehandling (Bargh & Chartrand, 1999). Bargh och Chartrand (1999) ifrågasätter detta antagande, då bevis för detta är begränsade. De anser att nästan all informationsbehandling sker på en omedveten nivå, vilken automatiskt påverkar människors agerande. Aaron Beck (1967) har påstått att deprimerade patienter automatiskt tänker på sig själva med negativa termer utan att veta hur dessa tankar uppstår. Fenomen som på detta sätt skiljer individer på samma sätt vid flera skilda tillfällen studeras genom automaticity-metoder. Stimuli som istället omedvetet påverkar individer vid ett visst tillfälle kallas priming.

Vid undersökningar används ofta priming för att undersöka olika psykologiska fenomen. I undersökningen som presenteras i denna uppsats användes något som kallas supraliminal, eller medveten, priming (Bargh & Chartrand 2000). Denna skedde med hjälp av ”scrambled sentences”: meningar där orden är omkastade och försökspersonerna uppmanas att placera orden i rätt ordning. Meningarna innehåller ord som är relaterade till fenomenet som studeras. Metoden utvecklades först av Costin (1969), och har sedan tillämpats av bland andra Araya et al. (2002). Ett av experimenten i deras undersökning gick ut på att försökspersonerna först fyllde i en Modern Racial Prejudice Scale (MRPS; Akrami, Ekehammar & Araya, 2000) för att väcka stereotypa uppfattningar. Sedan fick de lösa ”scrambled sentences” som innehöll antingen neutrala eller kontrollrelaterade ord, varefter de fick beskriva en person från en text med hjälp av ett antal negativa och positiva adjektiv. Resultaten visade att de personer som primats med kontrollrelaterade ord gav en betydligt mer positiv beskrivning av personen än de som primats med neutrala ord.

Deltagarna i undersökningen som presenteras här fyllde i en enkät som inleddes med tretton ”scrambled sentences” innehållande kvinnor, i stället för män, som uttryckte antingen ilska eller förakt/äckel. Deltagarna informeras att meningarnas syfte är att testa verbal förmåga. För att minska misstankar användes flera olika synonymmer för samma emotion.

Hypoteser

När Danell & Karlsson (2003) utförde sin studie var deras första hypotes att primingen skulle förstärka fördomsfulla uppfattningar. Modern rasism skulle således öka vid priming med ilska och klassisk rasism samt homonegativitet skulle öka vid priming med förakt/äckel. Detta antogs gälla för både män och kvinnor men att kvinnor generellt skulle ha mindre fördomar. Vid den neutrala primingen hade männen mer av alla tre typer av fördomar. Det visade sig dock att männens fördomar vid klassisk och modern rasism tenderade att minska vid priming med negativa emotioner. Utöver detta fynd visade det sig att kvinnor som utsattes för priming med ilska hade ungefär lika mycket klassiska och moderna rasistiska åsikter som männen som utsattes för samma priming.

Eftersom personerna i de inledande ”scrambled sentences” uteslutande var män har jag valt att utföra samma undersökning igen, men denna gång med kvinnor i meningarna. Detta för att undersöka om motsatt effekt skulle erhållas. Huvudhypotesen blir då att kvinnorna som utsätts för denna priming generellt kommer ha mindre fördomar än kvinnogrupperna som primades med manliga namn och att männens fördomar generellt kommer att öka. Hypotesen bygger på att männen i den första undersökningen antogs koppla männen i de omkastade meningarna till självet. Med hjälp av reaktionsbildning minskade de sedan omedvetet sina fördomar. Kvinnorna som däremot inte kopplade männen till självet ökade istället sina fördomar när männen i meningarna uttryckte dessa negativa emotioner. Genom att byta ut männen i meningarna mot kvinnor undersöks om det verkligen var identifikation med självet som gjorde att männens fördomar tenderade att minska.

I den tidigare studien undersöktes samband med social dominans, right-wing authoritarianism och empati. Eftersom undersökningen i denna uppsats inte studerar fördomar i sig, utan främst avser att pröva identifikation med självet och försvarsmekanismers reglerande effekt på fördomar innefattas inte dessa faktorer.

Metod

I Danell och Karlssons (2003) undersökning delades försökspersonerna in i tre grupper, två för priming med antingen ilska eller förakt/äckel och en kontrollgrupp. Undersökningen i föreliggande uppsats bestod endast av två grupper, eftersom kontrollgruppens resultat anses gällande trots namnbytet. För att möjliggöra jämförelse med den tidigare studien används därmed även data från denna.

Försökspersoner

När man utför en enkätstudie är det viktigt att ha så många undersökningsdeltagare som möjligt. Eftersom jag var ensam och hade begränsad tid var det viktigt att jag så snabbt som möjligt lyckades finna åtminstone 60 villiga försökspersoner. Jag ansåg att det var praktiskt taget omöjligt att gå ut och fråga främmande människor om de ville besvara en enkät som skulle ta 15-20 minuter. Jag valde därför att vända mig till en gymnasieskola i min hemkommun. Jag fick snabbt kontakt med en ansvarig på skolan och efter en tid lyckades jag vid ett tillfälle genomföra studien i tre klasser. På grund av viss frånvaro och den överväldigande majoriteten av kvinnliga elever fick jag då endast 55 besvarade enkäter, varav 41 var kvinnor. Då behövde jag åtminstone ha ytterligare 15 manliga deltagare för att kunna bearbeta resultaten. Jag valde då att kontakta en annan gymnasieskola och bad om att få genomföra studien i en klass med nästan bara manliga elever. Vi bokade en tid redan veckan efter och då fick jag ytterligare 16 manliga deltagare. En av dessa valde dock att inte genomföra den inledande uppgiften vilken var hela poängen med undersökningen, varefter denne plockades ur studien. Ett fåtal deltagare besvarade inte alla uppgifter i den inledande delen men de antogs ändå ha försökt, eftersom många svarade att meningarna var mycket svåra.

Det deltog sammanlagt 71 personer i studien, varav en uteslöts. Ingen lyckades komma underfund med hypotesen, men vissa observerade att meningarna innehöll mycket negativa emotioner. 21 kvinnor samt 15 män utsattes för priming med ilska och 20 kvinnor samt 14 män utsattes för förakt/äckel. Försökspersonernas ålder varierade mellan 16 och 20 år ($M = 17.91$; $Mdn = 18$).

Material

Enkäten inleds med en text som till viss del avser att dölja undersökningens egentliga syfte. Försökspersonerna informeras om vad enkäten består av och hur den ska genomföras, samt att syftet är att undersöka samband mellan sociala attityder och verbal förmåga. De uppmanas även att fylla i kön och ålder.

Det första momentet består av 13 ”scrambled sentences” och finns i två olika versioner. En uppgift ser exempelvis se ut så här: ”på komma sågs morgonen på Lena pågatåget”. Uppgiften är att sätta orden i rätt ordning på en rad nedanför. Hälften av försökspersonerna fick meningar där personen uttrycker ilska och hälften fick meningar där personen uttrycker förakt eller äckel. Flera synonymer används för att skapa variation. I båda versioner finns det

även med neutrala meningar för att inte skapa misstankar. Syftet med meningarna är att de ska påverka deltagarnas resultat i den påföljande uppgiften. Vid användande av denna teknik är det därför viktigt att ha rätt balans mellan neutrala och primande meningar. Har man för många neutrala meningar kan primingen ge för liten effekt och har man för många primande meningar kan deltagarna lättare ana hypotesen. När Danell och Karlsson (2003) genomförde sin undersökning använde de sig endast av mansnamn. Detta för att skapa en så homogen grupp som möjligt och för att mannen anses vara normen i samhället. I denna undersökning däremot är syftet just att studera vad som händer om man byter ut mansnamnen mot kvinnonamn, vilket resulterade i att endast kvinnonamn användes.

Nästa delmoment syftar till att mäta klassisk rasism, modern rasism och homonegativitet. Deltagarna har dock i inledningen informerats om att det mäter allmänna sociala attityder. Momentet består av sammanlagt 42 påståenden, varav 20 är för att dölja syftet och därför inte av intresse för beräkningarna. Nio påståenden rör modern rasism, åtta rör klassisk rasism och fem handlar om homonegativitet. Deltagarna uppmanas att gradera varje påstående från ett (instämmer inte alls) till fem (instämmer helt). Det förekommer både rättvända och inverterade påståenden.

Sedan följer en språklig uppgift som endast är till för att förvilliga deltagaren och därför inte heller bearbetas. Denna går ut på att försökspersonen läser en text och uppmanas att stryka under alla substantiv. Nästa blad består av några avslutande frågor, exempelvis ”Vad tror du syftet med den här undersökningen är?”. Syftet med dessa är att ta reda på om någon deltagare lyckats genomskåda hypotesen (Bargh & Chartrand, 2000), vilket i så fall leder till att denne plockas ut ur undersökningen. På enkätens sista sida får deltagaren möjlighet att skriva upp sin e-mail om de önskar att ta del av den färdigskrivna uppsatsen.

Procedur

I varje klass jag genomförde undersökningen började jag med att presentera mig för läraren och berätta om studien. När klasserna sedan var fulltaliga presenterade jag mig även för dem. Jag berättade att jag läser kandidatkursen i psykologi på Lunds universitet och att jag skriver min C-uppsats i ämnet. Jag delade sedan ut de två olika enkäterna slumpmässigt varpå eleverna började besvara dem. Jag satt med i klassrummet under varje tillfälle och enkäten tog ungefär 15-20 minuter att besvara. En nackdel var att eleverna droppade av efterhand vilket kan ha verkat stressande för dem som inte besvarade enkäten lika snabbt. Ytterligare en nackdel med att genomföra studien på detta sätt kan vara att eleverna blev okoncentrerade av kamraterna som satt runtomkring. Jag gav ingen avslutande information om vad

undersökningen egentligen gick ut på. Jag lovade däremot lärarna varsitt exemplar av den färdiga uppsatsen, vilket även kommer skickas till dem som fyllt i sin e-mail.

När alla enkäter var ifyllda fördes resultaten in i tabeller och sammanställdes. Detta var ganska tidskrävande eftersom många påståenden var inverterade, vilket innebär att varje etta måste ändras till en femma, varje tvåa till en fyra och tvärtom. Sammanställningen skedde genom att värdena för alla påståenden som berörde samma sorts fördom lades ihop för varje individ. Detta gav ett värde för individens totala ”mängd” fördomar inom varje kategori. Homonegativitet kan exempelvis variera mellan 5 och 25. Efter sammanställningen fördes de totala värdena för varje individ in tillsammans med värdena från föregående undersökning i statistikprogrammet Spss varefter de sedan bearbetades.

Resultat

Först kontrollerades huruvida grupperna var normalfördelade. Försökspersonerna delades in i sammanlagt fyra grupper, eftersom skillnader mellan både kön och betingelser (priming) var av intresse. Normalfördelning testades för alla tre fördomstyper. Det visades att ingen av de fyra grupperna var normalfördelade när det gällde homonegativitet. Detta eftersom en botten effekt nåddes då 42 av de 70 försökspersonerna fick minsta möjliga värde. I de lägen normalfördelning inte förekom tillämpades icke-parametriskt test.

Efter normalfördelning testats utfördes en variansanalys för grupperna. Skillnader jämfördes i förhållande till grupp, betingelse och en interaktionseffekt mellan dessa. Jämförelser skedde även med data från den tidigare undersökningen. I tabell 1 (bilaga) presenteras deskriptiva data för de fyra grupperna och för varje typ av fördom. Dessa värden visar att män tenderar att ha kraftigare fördomar för alla fördomstyperna och för båda betingelser. Värdena var dock väntade eftersom det stämmer överens med tidigare undersökningar.

Den största effekten av resultaten visade sig ligga i skillnaderna mellan de två undersökningarna då samtliga fördomar summerades för varje individ. En jämförelse gjordes mellan de primade försökspersonerna från den första och den andra undersökningen. ANOVAN visar då en klar signifikant effekt för både kön ($F(1, 119) = 6.35, p = .013, \eta^2 = .052$) och undersökning ($F(1, 119) = 9.35, p = .003, \eta^2 = .075$), men ingen interaktionseffekt mellan dessa ($F(1, 119) = .304, p = .582$).

Huvudhypotesen var att skillnaderna skulle öka jämfört med den tidigare undersökningen när mansnamnen ersattes med kvinnonamn. ANOVAN för modern rasism visar att det finns en signifikant effekt för kön ($F(1, 142) = 6.05, p = .015, \eta^2 = .043$) och betingelse ($F(4, 142)$

= 2.93, $p = .023$, $\eta^2 = .081$) men inte för någon interaktion mellan dessa ($F(4, 142) = 1.16$, $p = .333$). Hypotesen stämde alltså inte för modern rasism då både männens och kvinnornas fördomar generellt var högre vid priming med kvinnonamn istället för mansnamn. Det vill säga i den nya undersökningsgruppen. Fördomarna hos de som primades med kvinnonamn visade sig vara något kraftigare för både män och kvinnor vid priming med förakt/äckel än vid priming med ilska.

Vidare undersöktes om hypotesen stämde för klassisk rasism. ANOVAN visar här att det finns en signifikant effekt för betingelse ($F(4, 142) = 5.51$, $p < .001$, $\eta^2 = .142$) men ingen för varken kön ($F(1, 142) = 3.27$, $p = .073$) eller interaktionen mellan kön och betingelse ($F(1, 142) = .399$, $p = .809$). Hypotesen stämde alltså inte heller för klassisk rasism då både kvinnorna och männen hade högre värden i de grupper där mansnamnen bytts ut mot kvinnonamn vid båda betingelser. Här hade dock männen något svagare fördomar vid priming med förakt/äckel än vid priming med ilska, medan det var tvärtom för kvinnorna. Kruskal-Wallis icke-parametriska test visade att det inte fanns någon signifikant effekt för homonegativitet ($\chi^2(4, N = 143) = 1.87$, $p = .760$).

I undersökningen med mansnamn var den starkaste effekten för modern rasism vid priming med ord relaterade till ilska. Denna jämfördes med motsvarande priming med kvinnonamn istället och då genomfördes en z-transformering för att undersöka effekten vid identiska medelvärden. Detta gav dock samma resultat varpå de första resultaten anses giltiga.

Deltagarna i den senare studien hade generellt kraftigare fördomar än i den tidigare. Deras medelålder (17.91) var betydligt lägre än medelåldern i den föregående studien ($M = 28.8$). Därför testades även om det fanns något samband mellan ålder och de tre fördomstyperna, men inga signifikanta korrelationer fanns. För deltagarna i den senare undersökningen genomfördes en korrelationsanalys mellan samtliga fördomstyper för att undersöka validiteten i fördomsskalorna (se tabell 2, bilaga). Undersökningar har nämligen visat att olika fördomar vanligtvis korrelerar starkt (Akrami et al., 2000). Korrelationerna stämde överens med de från den tidigare undersökningen förutom att korrelationen mellan klassisk och modern rasism var signifikant högre.

Diskussion

Den största effekten från resultaten gick inte i linje med huvudhypotesen. Effekten visade att deltagarna i föreliggande undersökning generellt hade signifikant kraftigare fördomar än deltagarna i den tidigare undersökningen. Enligt huvudhypotesen väntades en interaktionseffekt mellan kön och betingelse, men någon sådan effekt fanns inte i något fall.

Enligt hypotesen skulle kvinnorna som primades med kvinnonamn få lägre fördomar och motsatt för männen men istället fick båda grupper väldigt höga värden. Eftersom medelåldersskillnaden var så stor mellan de två undersökningarna testades om detta kunde vara orsaken till de stora skillnaderna. En korrelationsstudie visade dock att sambandet mellan fördomar och ålder inte var signifikant.

Att resultaten var så skilda mellan de två undersökningarna kan ha många orsaker. Den första studien utfördes i huvudsak på försöksledarnas släkt och vänner samt högskolestuderande i Lund. Den andra studien utfördes däremot endast på gymnasieelever. De två undersökningsgrupperna skiljde sig åt på flera punkter. Fördomar tenderar att stabiliseras först runt 20 års ålder, och yngre deltagare är möjligtvis inte så differentierade som de med mer livserfarenhet. Detta visades tydligt då korrelationen mellan klassisk och modern rasism var så mycket högre för de yngre deltagarna. Vidare hade de i den första undersökningen som var mellan 20 och 30 år väldigt låga fördomar, vilket även ökar skillnaderna. Äldre människor, speciellt studenter, är nämligen ofta mer vana vid att svara på denna typ av frågor och kanske därför är mer försiktiga. Det är även generellt mer oacceptabelt i studentmiljöer att uttrycka fördomsfulla attityder. Detta kan i sin tur bero på att det skapas många ytliga kontakter via studentföreningar, nationer och uteliv.

Det är inte helt säkert att primingen har bidragit till någon effekt på fördomarna. Detta är mycket svårt att undersöka, men resultaten tyder på att deltagarna påverkats. Syftet med primingen var att utlösa försvarsmekanismer då självet identifierade sig med de genusrelaterade namnen i meningarna. Det verkar dock som om denna genusidentifiering inte har skett. Möjligtvis var de yngre deltagarna mer mottagliga för primingen än de äldre, därav den större effekten i den andra undersökningen. Det kan vara så att namnen i meningarna inte varit det som huvudsakligen påverkat deltagarna, utan att den största effekten skett via de negativa emotioner som uttrycktes. Priming med ”scrambled sentences” används nämligen ofta för att aktivera emotioner som är relaterade till orden i meningarna (Bargh & Cahrtrand, 2000). I studien av Araya et al. (2002) som nämndes tidigare användes exempelvis kontrollrelaterade ord för att minska fördomar.

Det finns även andra faktorer som kan ha påverkat resultaten. Deltagarna i den första undersökningen utgjorde en relativt heterogen grupp, medan deltagarna i den andra undersökningen utgjorde en homogen grupp. Vidare utförde inte alla deltagarna experimentet under samma förhållanden, då deltagarna i den andra studien satt tillsammans i sina klassrum. Detta kan, som diskuterades tidigare, ha medfört att deltagarna blev stressade, påverkade av varandra eller inte utförde experimentet lika seriöst som de i den tidigare undersökningen.

Några deltagare i föreliggande undersökning utförde inte heller samtliga ”scrambled sentences”, förmodligen på grund av att dessa var för svåra. Det kan tänkas att resultaten påverkades av att vissa meningar var alltför komplexa att lösa för yngre deltagare. Detta framkom bland annat av de avslutande frågorna. Deltagarnas anmärkningar i de avslutande frågorna visade även att några påståenden var svåra att tolka. ”Invandrare har hög moral” kan exempelvis vara svårtolkat då det inte framkommer om det är i förhållande till svenskar eller rent allmänt. Det finns flera sådana påståenden som kan göra att deltagarnas egentliga åsikter inte är de som framkommer av värdet. Vidare fanns främst ett påstående som många utelämnade eftersom de inte förstod innebörden: ”Den sociala snedrekryteringen är ett problem i Sverige”. Detta påstående är i och för sig endast för att dölja syftet, men bör kanske ändå plockas bort när undersökningen utförs på yngre individer.

Referenser

- Akrami, N., Ekehammar, B., & Araya, T. (2000). Classical and modern racial prejudice: a study of attitudes toward immigrants in Sweden. *European Journal of Social Psychology, 30*, 521-532.
- Araya, T., Akrami, N., Ekehammar, B., & Hedlund, L. (2002). Reducing prejudice through priming of control-related words. *Experimental Psychology, 49*, 222-227
- Bargh, J. A., & Chartrand, T. L. (1999). The unbearable automaticity of being. *American Psychologist, 54*, 462-479.
- Bargh, J. A., & Chartrand, T. L. (2000). The mind in the middle: A practical guide to priming and automaticity research. I H. T. Reis & C. M. Judd (Red.), *Handbook of research methods in social and personality psychology* (s 253-285). New York: Cambridge University Press.
- Baumeister, R. F., Dale, K., & Sommer, K. L. (1998). Freudian defense mechanisms and empirical findings in modern social psychology: Reaction formation, projection, displacement, undoing, isolation, sublimation, and denial. *Journal of Personality, 66*, 1081-1124.
- Beck, A. T. (1967). *Depression: Clinical, experimental, and theoretical aspects*. New York: Harper & Row.
- Caprara, G. V., & Cervone, D. (2000). *Personality: Determinants, dynamics and potentials*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Costin, F. (1969). The scrambled sentences test: A group measure of hostility. *Educational and Psychological Measurement, 29*, 461-468.
- Danell, M., & Karlsson, S. (2003). *Förakt och ilskas påverkan på modern rasism, klassisk rasism och homonegativitet, samt dessas beroende av SDO, RWA och empati*. Kandidatuppsats, Psykologiska Institutionen, Lunds Universitet.
- Dutton, D. G., & Lake, R. A. (1973). Threat of own prejudice and reverse discrimination in interracial situations. *Journal of Personality and Social Psychology, 28*, 94-100.
- Fenichel, O. (1945) *The psychoanalytic theory of neurosis*. New York: Norton.
- Franco, F. M., & Maass, A. (1999). Intentional control over prejudice: When the choice of the measure matters. *European Journal of Social Psychology, 29*, 469-477.
- Freud, S. (1900). The interpretation of dreams. I J. Strachey (Red.) *The standard edition of the psychological works of Sigmund Freud, 4*, 1-338; *5*, 339-621. London: Hogarth Press, 1957.

- Greenwald, A. G., Banaji, M. R., Rudman, L. A., Farnham, S. D. Nosek, B. A., & Mellot, D. S. (2002). A unified theory of implicit attitudes, stereotypes, self-esteem, and self-concept. *Psychological Review*, *189*, 3-25.
- Innala, S. M., & Ernulf, K. E. (1992). The relationship between affective and cognitive components of homophobic reaction: Three cross-national replications. *Göteborg Psychological Reports*, *22*, 2.
- Izard, C. E. (1977). *Human emotions*. New York: Plenum Press.
- James, W. (1890). *Principles of psychology*. New York: Holt.
- Katz, I., & Hass, R. G. (1988). Racial ambivalence and American value conflict: Correlational and priming studies of dual cognitive structures. *Journal of Personality and Social Psychology*, *55*, 893-905.
- Landén, M., & Innala, S. (2002). The effect of a biological explanation on attitudes towards homosexual persons: A Swedish national sample study. *Nordic Journal of Psychiatry*, *56*, 181-186.
- McConahay, J. B. (1986). Modern racism, ambivalence, and the Modern Racism Scale. I J. F. Dovidio & S. L. Gaertner (Red.), *Prejudice, discrimination and racism* (s 91-126). New York: Academic Press.
- McConahay, J. B., Hardee, B. B., & Batts, V. (1981) Has racism declined in America? It depends upon who is asking and what is asked. *Journal of Conflict Resolution*, *25*, 563-578.
- Pettigrew, T. F., & Meertens, R. W. (1995). Subtle and blatant prejudice in western Europe. *European Journal of Social Psychology*, *25*, 57-75.
- Miller, W. I. (1997). *The anatomy of disgust*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Pervin, L. A., & John, O. P. (2001). *Personality: Theory and research*. New York: Wiley.
- Rogers, C. R. (1951). *Client-centered therapy*. Boston: Houghton Mifflin.
- Rozin, P., Lowery, L., Imada, S., & Haidt, J. (1999). The CAD triad hypothesis: A mapping between three moral emotions (contempt, anger, disgust) and three moral codes (community, autonomy, divinity). *Journal of Personality and Social Psychology*, *76*, 574-586.
- Sears, D. O. (1988). Symbolic racism. I P. A. Katz & D. A. Taylor (Red.), *Eliminating racism: Profiles in controversy* (s 53-84). New York: Plenum Press.
- Shweder, R. A., Much, N. C., Mahapatra, M. & Park, L. (1997). The “Big Three” of morality (autonomy, community, divinity) and the “Big Three” explanations of suffering. I A. Brandt & P. Rozin (Red.), *Morality and health* (s 119–169). New York: Routledge.

Tomkins, S. S. (1962). Commentary. The ideology of research strategies. I S. Messick & J. Ross (Red.), *Measurement in personality and cognition* (s 285-294). New York: Wiley.

Tabeller

Tabell 1

Deskriptiva data för de fyra grupperna, indelade i betingelse och kön.

			M	SD	N
Modern rasism	Ilska	Kvinnor	21,7	6,30	21
		Män	23,7	11,5	15
		Total	22,5	8,75	36
	Förakt/äckel	Kvinnor	22,7	6,51	20
		Män	24,5	6,43	14
		Total	23,4	6,44	34
Klassisk rasism	Ilska	Kvinnor	18,4	3,97	21
		Män	21,6	9,61	15
		Total	19,7	6,96	36
	Förakt/äckel	Kvinnor	19,1	6,54	20
		Män	20,9	5,16	14
		Total	19,8	5,99	34
Homonegativitet	Ilska	Kvinnor	7,24	4,37	21
		Män	12,3	7,89	15
		Total	9,33	6,49	36
	Förakt/äckel	Kvinnor	6,80	3,99	20
		Män	12,6	7,84	14
		Total	9,21	6,48	34

Tabell 2

Korrelationer mellan de tre fördomstyperna.

	Klassisk rasism	Homonegativitet
Modern rasism	.822***	.495***
Klassisk rasism		.559***

* Signifikant på 0.05 nivån (oriktat)

** Signifikant på 0.01 nivån (oriktat)

*** Signifikant på 0.001 nivån (oriktat)

